

ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİ OKULU KİTAPÇIĞI

Düşünme ve Eleştirel Düşünme Ne Anlama Gelir?

Düşünme insanın doğuşu ile başlayan, sonraki süreçte doğrudan veya dolaylı olarak geliştirilebilen insana özgü niteliklidir. İşte bu düşünebilme ayrıcalığından dolayı diğer canlılardan farklı olarak kendisi üzerine düşünmeye başlaması ile insan varoluşunun anlamını ve nedenini fark edebilmiş ve bu yolda edindiği bilgiler ona kendi geleceğini belirleyebilme, hak ve imkânını tanımıştır.

“Düşünme” kavramına ilişkin birçok tanım yapılmıştır. Düşünme ile ilgili yapılan tanımlamalara bakıldığında;

Dewey (1910)’e göre düşünme sorgulama **amaçlı olarak yapılan bir işlemdir**. Bu işlem şimdiki durumlardan elde edilen sonuçları bir sonraki durumlarda yararlı olacak şekilde yapılandırmayı içerir. Bu önerinin yapılandırılması, en son oluşan ilkelere dayalı olarak oluşan inançların oluşumu ile son bulur. Dewey düşünmenin karmaşık bir yönü olduğunu, düşünmenin genel prensipler üzerinde olmayacağını ifade eder. Bu duruma yol açan ve neden olan unsurlarla özel bir düşünme gerçekleşir.

Düşünme gözlem, tecrübe, sezgi, akıl yürütme ve diğer kanallarla elde edilen bilgileri kavramlaştırma, uygulama, analiz ve değerlendirmenin sistemli bir hale getirilmiş şeklidir. (Armay, 1981).

Düşünme, mevcut bilgilerden başka birşeye ulaşma ve eldeki bilgilerin ötesine geçmez. Önceki bilgilerin uygulanabilirliğinin farkına vararak bilgileri yeni durumlarda kullanmadır. Bir mantık olgusudur (Yıldırım, 1988).

Halpern’ a göre, “Düşünme, dinamiktir ve bireylerin davranışları ile ilgilidir. Düşünme verilen bilginin temelinde, yeni bilgileri alma, onları diğer bilgilerle birleştirme, hafızamızda depolama ve ilk başta oluşan düşünceden farklı bir özellikte bir düşünce oluşturmaz. Halpern düşünmenin kişiye özel olduğunu ifade eder (Akt: French ve Rhode, 1992).

Fisher’ a (1995) göre düşünme, problemi tanımlama, oluşturma ve çözme, karar verme, seçenek üretme, düşünceleri araştırmayı içeren zihinsel etkinliklerdir. Düşünme, zihnin eleştirel ve yaratıcı yönlerini birlikte içerir.

Lipman (2003) düşünmeyi, ayrımları ve bağlantıları bulma veya oluşturma süreci olarak adlandırır. Bu süreç karmaşıktır. Kişi ilişkilendirirken ilgili ve ilgisiz yönleri ayırır. Her ilişki, bir buluş ortaya çıktığında anlamlandırılır, bu anlamda zihin içerisindeki diğer anlamlarla beraber bir ilişki sistemi olarak yerini alır. Düşünme aynı zamanda bilinçli deneyimlerdir. Düşünme kesin, tutarlı, uyumlu, mantığı düzenleyen, biçimlendiren ve yaratıcı yönleri sahiptir.

İnsanın, çoğu zaman yeterince önem vermeden, alışkanlık üzere yerine getirdiği düşünme faaliyeti, çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Günümüzde en çok kabul gören tanımı ile düşünme; bir sonuca varmak amacıyla bilgileri, kavramları incelemek, karşılaştırmak ve aralarında ilişkiler kurarak başka düşünceler üretmektir. Bu işlemlerin neticesinde ortaya çıkan zihinsel ürüne de “düşünce” denir (M.E.B,2007).

Tanımlara anlaşılacağı gibi **düşünme çok yönlüdür**, problem çözme ve karar vermeyi içerir, içinde birçok zihinsel işlemi yer alır, amaçlı ve sorgulamaya dayanır, inançların oluşumuna temel oluşturur, bilinçli deneyimleri kapsar, bireye özgü özellikler taşıyan bir süreçtir. Aynı zamanda insan hayatını belirleyen bir yol haritasıdır.

Eleştirel Düşüme: Bugüne kadar eleştirel düşünmeyle ilgili de birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar eleştirel düşünmenin nasıl ölçüleceği hakkında tam bilgi verememekle birlikte, eleştirel düşünmenin açık bir tanımını da yapamamışlardır.

Paul (1995)“iyi bir eleştirel düşünmenin” düşünme sürecinde bir dizi zihinsel standardı kullandığını yazmıştır. Bu standartlar düşünme sürecini yönlendirdikleri gibi, bireylerinde eleştirel düşünme yeteneğini arttırmaktadır. Düşünme sürecini geliştirme amacıyla düşünme üzerine yapılan düşünme, eleştirel düşünmenin kalbidir.

Halpern(1996) eleştirel düşünmeyi “ istenen sonucun olasılığını artıran bilişsel becerilerin veya stratejilerin kullanımı olarak tarif etmiştir. Diğer tanımlar; mantıksal çıkarımların düzenlenmesi (Simon ve Kaplan, 1989); dikkatli ve mantıklı çıkarım geliştirme (Stahl & Stahl, 1991);

Mantıklı yansıtıcı düşünme yoluyla ne yapacağına ve neye inanacağına karar vermek (Ennis, 1991) ve bir yargıyı kabul edeceğine veya reddedeceğine amaçlı olarak karar vermektir (Moore ve Parker, 1994).

Burden ve Byrd (1994) eleştirel düşünmeyi bir dizi düşünme becerilerini gerektiren üst düzey düşünme aktivitesi olarak kategorize etmişlerdir. Eleştirel düşünmeyi daha kapsamlı bir şekilde tanımlayarak, Pascarella ve Terezini (1991), eleştirel düşünme farklı şekillerde tarif edildiğini ve ölçüldüğünü fakat tipik olarak eleştirel düşünmenin, bireyin, bir tartışmada merkezi konuları ve varsayımları belirlemesi, eldeki verilerden doğru çıkarımlar yapma, eldeki bilgilerden sonuç çıkarma, verilen bilgiler dahilinde sonuçları yorumlamak ve kanıtı veya otoriteyi değerlendirmek gibi yeteneklerden birkaçını veya hepsini yapmak olarak tanımlamışlardır.

Crunkilton (1996) öğrencilerde eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek amacıyla düşünme için gerekli durumlar yoluyla pragmatik bir yaklaşım sunmaktadır. İlk durum; hakkında düşünülecek, insan, nesne, durum veya bir sürece sahip olmaktır. Crunkilton’un ikinci durumu ise geçmiş bilgi ve kaynaklar gibi birlikte düşünülecek şeylere sahip olmaktır. Üçüncü durum ise hangisini düşüneceğine ilişkin yollara sahip olmaktır. Örnekler karşılaştırma, tahmin, değerlendirme, problem çözme ve yorumlamaları içermektedir. Son durum ise düşünmek için bir sebebin varlığıdır. Düşünmek için sebepler, bir zıtlığı çözmek için düşmekten, bir problemi çözmek için düşünmeye, bir ilgiyi tatmin etmeye veya belirlenmiş bir görevi tamamlamaya kadar değişmektedir.

Düşünme ve Eleştirel Düşünme Neden Önemlidir?

Düşünme becerilerinin kuramsal gücü, “bireyin neyi bileceğinden ziyade, nasıl bileceğidir. Eğitimsel gücü ise, bireyin öğrenme becerilerinin farkında olarak düşünme süreçlerini organize etmesidir. Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı üzere düşünme becerileri literatürde basamakları ile birlikte sıralı bir şekilde verilmemektedir. Verilen tanımlar kapsamlı ve üst düzey düşünme becerileri olan problem çözme, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerine vurgu yapmaktadır.

Dolayısıyla bu durum müfredata yansımakta ve çocuklar temel düşünme becerilerini geliştiremeden üst düzey düşünme süreçlerini kullanacakları etkinliklerle karşılaşmaktadırlar.

Sonuç olarak eğitim sistemimiz etkili ve sistematik düşünemeyen bireyler yetiştirmektedir. Ülkemizin son on yıldaki ulusal ve uluslararası öğrenci değerlendirme merkezlerinin sonuçları da bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Yüksek Öğretime Geçiş sınavına bakıldığında, ÖSYM 2012 verilerine göre sınavı geçerli sayılan aday sayısı 1 milyon 837 bin 344 olarak belirlenirken, 50 bin 805 adayın ise puanları 0,5'ten küçük olduğu için hesaplanmamış, yani bu adaylar "sıfır" puan almışlardır.

Dünya çapında değerlendirdiğimizde ise, şu ana kadar alınan 2003, 2006 PISA sınavı sonuçlarının her ikisinde de Türk öğrenciler, her üç konu alanında da OECD ülkelerini içeren genel sıralamada Meksika'nın üstünde sondan ikinci sırada yer alırken Fin' li öğrenciler ise sıralamanın en tepesinde yer almışlardır (Eraslan, 2009).

2009 yılında ise değerlendirmeye alınan 65 ülkeye bakıldığında, Türkiye fen bilimleri ve matematik alanlarında 43.sırada, okuma yeterliliğinde ise 41.sıradadır. 2012 yılı PISA sınavı sonuçları da 2009 sonuçlarıyla örtüşmekte, ülkemiz genel ortalamada 65 ülke arasında yine 45.sırada yer alarak OECD ülkelerinin ortalamasının altında kalmaktadır.

PISA projesinde ölçülen yeteneklere ve yaratıcılığa ilişkin yeteneklere baktığımızda hepsinde etkin bir düşünme sürecinin gerekliliği: ilişkileri görme, bağlantılar kurma, yorumlama, karar verme, planlama, strateji kurma ve eyleme geçme gibi beceriler üzerinde durulduğu açıktır.

Eleştirel düşünme becerileri; çocukların okulda daha iyi notlar almasını sağlamak, öğretmenlere ve ders kitaplarına daha az bağımlı olmalarını sağlamak, bilgi üretmelerini sağlamak, çocukların toplumdaki yapıları değerlendirmesini, bu yapılarla mücadele etmesini ve bu yapıları değiştirmesini sağlamak açısından önemlidir.

Düşünme ve Eleştirel Düşünme Becerileri Nelerdir?

Düşünme becerileri basamağı olarak; tanımlama, yönerge takip etme, yönerge oluşturma, benzerlik ve farklılıkları bulma, örneklendirme, sıralama, çıkarımda bulunma, mantıklı soru sorma ve sınıflandırma dokuz beceriden söz edebiliriz; eleştirel düşünme becerileri olarak; analogi bulma, araştırma-sorgulama, çözümleme ve değerlendirme basamaklarından söz etmemiz mümkündür.

Çıkarımda Bulunma: Bir olayı veya durumu yorumlamak için yada geçmişteki bilgiyi eldeki ipuçlarıyla birleştirmeyi gerektirir. İnsanlar günlük yaşamda sözel veya sözel olmayan iletişimden çıkarımda bulunurlar. Örneğin bir karakterin yaptıklarından yola çıkılarak kişilik özelliklerinin sorulması çıkarımda bulunmaya örnektir.

Mantıklı Soru Sorma: Sorular görevleri belirler, problemleri ifade eder ve konuları aydınlatır. Diğer yandan cevaplar düşüncenin duracağına işaretidir. Cevaplar ancak daha ileri düzeyde sorular oluşturduğunda düşünmeyi devam ettirir. Soru üretmeyen bir akıl zihinsel olarak canlı değildir. Hiçbir soru sorulmaması hiç birşey anlaşılmadığının göstergesidir. Yüzeysel sorular konunun yüzeysel anlaşıldığını net olmayan sorular konunun az anlaşıldığının işaretidir. Eğer aklınız aktif olarak soru üretmiyorsa derinlemesine öğrenmede sorun yaşadığınıza işarettir.

Sınıflama: Öğrenci belli bir nesne, durum veya düşüncenin belli bir kategoriye (kavram veya ilke olarak) ait olduğunu anladığında gerçekleşmektedir. Sınıflama konuyla ilişkili özellikleri veya örüntüleri keşfetmeyi içerir. Örnek verebilmek için sınıflandırma tamamlayıcı bir beceridir. Örneklendirme genel bir kavrama uygun olan nesne durum veya düşüncüyü bulmasını isterken sınıflandırmada verilen parçanın hangi kavram yada genellemeye uygun olduğu bulması istenir.

Analoji bulma: İki olgu, olay ya da nesneyi karşılaştırarak, birinin bilinen özelliklerinden hareketle diğerinin bilinmeyen özellikleri hakkında karar verme işlemidir. Anlamsal bir köprü oluşturma ve bir zihin haritası yapma sürecidir.

Örneğin, insan beyninin çalışma sistemi anlatılırken, bilgisayarın çalışma sisteminden faydalanma, beynin şeklini anlatırken ceviz içinin şekliyle yararlanma, insanların dolaşım sistemini şehrin trafik akışına benzetme. Analoji yapılırken karşılaştırma yapılacak iki olgudan birinin mutlaka bilinmesi gerekir.

Analojiler; özellik analogileri, parça bütün analogileri, gooferslar, eylem analogileri, analogi eşleri, sınıflandırma analogileri, heceleme analogileri, eş anlam analogileri, zaman-sıralama analogileri ve bağlantı ve ilişki analogileri olarak sınıflandırılırlar.

Araştırma, Sorgulama: Araştırma en genel tanımıyla, birtakım olguların ortaya çıkarılması için bilgilerin aranması ya da bu amaçla yapılan her türlü sistemli çalışmayı içeren inceleme olarak tanımlanır.

Çözümleme: Öğrenciler çözümleme becerisinde materyali parçalara ayırmaya ve bu parçaların diğer yapılarla ve bütünle nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Bu süreç kategorisi, ayrıştırma, düzenleme ve irdeleme ile ilgili bilişsel süreçleri içerir. Çözümleme olarak sınıflanan hedefler, bir iletinin bir konuyla ilgili ya da önemli kısımlarındaki mesajları ayırmayı (ayrıştırma), iletinin kısımlarının nasıl düzenlenmiş olduğunu (örgütlenme) ve iletinin gerisindeki mesajı belirlemeyi (irdeme, atfetme) kapsar. Her ne kadar çözümlemeyi öğrenmek sanki yeterliymiş gibi görünse de, eğitimin asıl göz önünde bulundurması gereken nokta, çözümlemenin anlamının bir uzantısı olarak ortaya çıktığı, değerlendirme ve yaratma için bir ön koşul becerisi olduğunu bilmektir. Öğrencilerin eğitim ortamlarında çözümleme becerilerini geliştirmek birçok çalışma alanının hedeflerinden birisidir. Tüm alan öğretmenleri şu çözümleme becerilerini geliştirmek isterler:

- Gerçek ve yorumu birbirinden ayırabilme (gerçek ve kurguyu).
  - Ulaştığı sonuçları verilerle destekleme
  - İlişkisiz parçayı ayırt etme
  - Parçaların birbirleri ile nasıl bir ilişki içinde olduğunu belirleme
  - Varsayımları tespit etme
  - Anafikri bulma
-
- Yazarın amacını desteklemek için kanıtlar bulma

Değerlendirme: Değerlendirme basamağı ölçütlere ve standartlara bağlı olarak bir yargıda bulunma ve karar verme işlemi gerektirmektedir. Bu ölçütler genellikle kalite, etkililik, etkinlik veya tutarlılık olabilmektedir. Bu standartlar öğrenciler tarafından da, başkaları tarafından da oluşturabilir. Değerlendirme kategorisi kontrol etme, yani iç tutarlılığa ilişkin yargıda bulunma ve eleştirme, dış ölçütlere göre yargıda bulunma olabilmektedir. Burada vurgulanması gereken tüm yargıların değerlendirme olmamasıdır. Örneğin, öğrencilerin bir durumun, nesnenin, canlılığın hangi sınıfa ait olduğuna karar vermesi değerlendirme değildir. İki nesnenin benzerlik ve farklılıklarına ilişkin yargıda bulunmaları değerlendirme değildir. Değerlendirme, performansın standartlara bağlı olarak iyi tanımlanmış bir ölçüte göre ve değerlendirilmesidir. Örneğin bu makine çalışması gerektiği kadar etkili çalışıyor mu? Bu yöntem amaca ulaşmak için en iyi yöntem mi? Bu yaklaşım diğer yaklaşımlardan daha mı etkili? gibi. Değerlendirme basamağı denetleme ve eleştirme olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır (Anderson et al., 2001). Denetlemede iç tutarlılığa bakar. Örneğin öğrenci fende bilim adamının verdiği sonuçların verdiği bilgilerle örtüşüp örtüşmediğine inceler. Eleştirmede ise bir takım dış ölçüt, standart veya kriterlere (etkililik, etkinlik veya tutarlılık) göre değerlendirme yapılır.

Yaratma: Yaratma Bloom Taksonomisi bilişsel süreçlerinin en üst basamağını oluşturmaktadır. Yaratma tutarlı ve işlevsel bir bütün oluşturmak üzere elemanları bir araya getirmeyi gerektirmektedir. Yaratma basamağında öğrencilerden, bazı elementleri veya bazı parçaları bir örüntü veya yapı içinde zihinsel olarak yeniden organize ederek, yeni bir ürün oluşturulması istenir. Yaratma basamağı genellikle öğrencilerin önceki öğrenme deneyimleri ile ilişkilidir. Her ne kadar yaratma yaratıcı düşünmeyi gerektirse de, bu öğrenme görevi ya da durumun gerekleri doğrultusunda hiç sınırlanmamış olan tam özgür yaratıcı bir ifade değildir. Yaratıcılıkta en önemli nokta, orjinallik boyutudur. Eğitimin ulaşmaya çalıştığı noktada herkesten farklı, tek olan düşünce ve ürünlerin ortaya çıkarılmasıdır.

Genelde eğitimciler öğrencilerden materyalin bütünü sentezlemesini ister. Bu sentez işleminde öğrenciden beklenen daha önceki öğretilen materyale benzer bir şekilde organize bir sunum ortaya koymasındır (Anderson, 2001: 85).

Eleştirel Düşünme Okulunun Amacı Nedir?

Eleştirel Düşünme okulunun amacı; özellikle üst düzey olan ve eğitimle üzerinde durularak geliştirilebilecek olan;

- Çıkarımda Bulunma
- Sınıflama
- Analoji bulma
- Araştırma, Sorgulama
- Çözümleme
- Değerlendirme
- Yaratma gibi düşünme becerilerini geliştirmektir.

Bu beceriler okullarda sistematik olarak üzerinde durulmayan becerilerdir. Okullarda bu becerileri geliştiremeyen öğrenciler etkili düşünememekte bu sebeple yorumlama, analiz etme, strateji kurma gibi beceriler gerektiren sorularda ve işlerde başarısız olmaktadır. Her ne kadar araştırmacılar üst düzey düşünme becerileri ve yaratıcı düşünme becerilerinin tüm öğrenciler için çok önemli olduğunu söyleseler de, bu beceriler üstün zekâlılar için daha önemli görünmektedir. Bu konuya ilişkin araştırmalar üstün zekâlıların doğrudan bir eğitim almasalar bile üst düzey düşünme süreçlerini daha sık ve daha uygun bir şekilde kullanmaya eğilimli olduklarını belirtmektedir. Ayrıca öğretilmesi önerildiği zaman da üstünlerin bu becerilerden daha çok yararlanmaya daha eğilimli oldukları belirtilmektedir (Nasca, 1985; Redfield& Rousseau, 1981; Akt: Rogers, 2002). Renzulli (1978) üstün bir öğrencinin tam olarak gelişiminin sağlanması için 255 tane eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinin bulunduğu bir taksonomi önermiştir (Akt: Rogers, 2002).

Eleştirel Düşünme Programının İçeriği Nedir?

Eleştirel Düşünme okulunda Çıkarımda Bulunma, Sınıflama, Analoji bulma, Araştırma, Sorgulama , Çözümleme,Değerlendirme ve Yaratma basamakları üzerinde her düzeyde şekilsel ve sözel olarak etkinlikler üzerinde durulacaktır. Bu etkinlikler öncelikle basitten başlayarak; şekil ve kelime, cümle boyutunda öğrencilere sunulacak olup; sonrasında mantık bulmacaları şeklinde bir problem etrafında oluşturulmuş matematiksel ve sözel sorunlar üzerinden ilerleyecektir.

Programın Etkililiğini Nasıl Anlaşılır?

Programın başında öğrencilerimiz'' Eleştirel Düşünme'' yeteneklerine ilişkin bilimselliği dünyaca kabul görmüş ölçeklere tabi tutularak, başlangıç seviyesindeki durumlarına ilişkin velilere bilgilendirme yapılacaktır. Programın uygulanmasından sonra öğrenciler aynı ölçeğe veya ölçeğin paralel formuna tekrar tabi tutularak, program sonucunda yeteneklerinde bir gelişme olup olmadığı değerlendirilecektir. Yapılan son değerlendirmenin sonucu, öğrencinin gelişimi ve sonrasında yapılması gerekenlere ilişkin ailelere gerekli bilgilendirme ve yönlendirmeler yapılmasının yanında, programda çocuklara ilişkin bilimsel olarak elde edilen tüm veriler ailelerle paylaşılacaktır.

Düşünme ve Eleştirel Düşünme Becerilerini geliştirmek ve desteklemek için anne-babalara düşen görevler nelerdir?

Eleştirel düşünmeyi öğrenmek belki de bir çocuğun geleceği için öğrenmesi gereken en önemli beceridir. Ellen Galinsky ''Mind in Making'' isimli kitabında eleştirel düşünme becerisini her çocuğun ihtiyaç duyduğu yedi yaşam becerisi arasında göstermiştir. Peki çocukların be becerilerini geliştirmek için neler yapılabilir?

Oyun oynamalarına fırsat tanıyin: Çocuklara hem ev içinde hem de ev dışı alanlarda oyun oynayacakları alanlar ve imkanlar sunun. Oyunlar çocuklara ucu açık deneyimler sunmakta, yeni birşeyler denemesini sağlamak ve sürekli yeni birşeyler deneyip test etmesini sağlamaktadır.

Çocukların kendilerini açık uçlu sorular soran bir problem çözücü ve bir düşünür olarak algılamalarına yardımcı olun: Çocukların sorularına doğrudan cevap vermektense, onların sorularına sorularla cevap vererek onların eleştirel bir şekilde düşünmesine yardımcı olun ''Ne gibi fikirlerin var?'' ''Burada neler oluyor sence?'' gibi. Onun cevaplarına doğru ya da yanlış demeden saygı duymanız gerekir. ''Bu ilginç, Neden böyle düşündüğünü bana anlatır mısın? Bu konu ile ilgili ne düşündüğün merak ediyorum, bu sorunu nasıl çözebiliriz, Bu soruna ilişkin nereden bilgi edinebiliriz gibi cümlelerle onun düşünmesine destek verebilirsiniz.

Çocuklar için tüm sorunları siz çözmeyin. Bunun yerine onun kendisinin düşünmesini sağlayacak, yönlendirici sorular sorun ve ona yönlendirici birtakım bilgiler sağlayarak onun düşünmekten ve sorunlardan korkmasını engelleyin.

Çocukların hipotez geliştirmesine yardımcı olun. Eğer bunu yaparsak, ne olur? Hadi bakalım tahmin yürütüp, sonra ne olacağını düşünelim şeklinde çocukların açık uçlu düşünmesine yardım edin. Belli durumlar üzerinden de giderek ''Eğer böyle olmasaydı da, şöyle olsaydı sonuç nasıl değişirdi'' şeklinde onun zihnini aktif tutmasını sağlayın.

Çocukların farklı şekillerde düşüncelerini destekleyin. Bu şekilde çocukların yaratıcı problem çözme becerilerini de desteklemiş olursunuz. Farklı seçeneklerle düşünelim veya tüm olası çözümleri düşünelim. Başka hangi fikirleri deneyebiliriz? Tarzında sorular çocuğuzu etkin düşünmeye yönlendirir.

Çocuğunuzun daha çok bilgi için araştırma yapmasını destekleyin. Çocukların konuyla ilişkili daha fazla bilgi edinmesini sağlayarak, eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilirsiniz. ''Bu konuyla ilgili nasıl daha çok bilgi edinebiliriz? Baban bu konu hakkında çok fazla şey biliyor, ona soralım mı? Ya da internette bu konuyu araştırabilir mi?

Çocuklarınıza zihinsel standartları öğretin ve düşüncelerinde bunları uygulamaya yönlendirin. Bu standartlardan birisi **açıklıktır**. Düşüncelerin yeterince açık mı, daha fazla ayrıntılandırılabilir misin, örnek verebilir misin, söylemek istediğini bir resimle açıklayabilir misin? Soruları çocuğunuzun bu standardı uygulamasına ve düşüncelerini daha açık bir şekilde sunmasına yardım edecektir. Bir diğer standart ise **doğruluk**. Bu düşünce sence doğru mudur, doğruluğunu nasıl test edebiliriz? Doğruluğunu nasıl kanıtlarız? soruları çocuğunuzun doğru bir şekilde düşünmesine bu sebeple de doğru eylemlerde bulunmasına yardımcı olur. Bir diğer standart ise **kesinliktir**. Düşünceni daha ayrıntılandırabilir misin? Nasıl daha kesin olabilirsin? soruları çocuğunuzun düşüncesinin kesinleşmesine ve doğru kararlar alabilmesine yardımcı olur. Diğer bir standart ise **uygunluktur**. Buna göre bu standartta, düşüncenin veya bilginin problemle ilişkisi nedir? Bu düşünce veya bilgi sonuçla ilgili bizim ne işimize yarar? soruları devreye girerek, çocuğunuzun ilişkili konular veya problemler üzerinde düşünmesini sağlar. **Derinlik** standardında, bu problemin karmaşık yönleri nelerdir, hangi öğeler bu problemi karmaşık hale getirmektedir, hangi zorlukları halletmemiz gerekir? Soruları sorularak, çocuğun basamak basamak problemi ele alması ve böylece de daha kolay bir şekilde çözmesi sağlanır.

Genişlik standardına göre, bu konuyla ilgili başka bir görüş açısını dikkate almamız gerekir mi, bu duruma başka bir bakış açısından bakmalı mıyız? sorularıyla çocuğunuzun başka fikirleri de göz önüne almasını ve daha doğru bir düşünme süreci ortaya koymasını sağlarsınız. **Mantık standardına göre**, söylediklerimiz anlamlı mı ve mantıklı mı, parçaların bütün ile ilişkisi var mı? üzerinde durularak, **önemlilik** standardında bu soruna ilişkin dikkate alınması gereken en önemli nokta bu mudur ve odaklanması gereken temel düşünce midir? **Adillik** standardı içinse bu sonuçta bir hakkım var mı ve bu bakış açımıla diğer insanların da hakkını gözetiyor muyum? sorularını çocuğunuzun sormasını sağlayarak, doğru bir zihinsel süreç yürütmesine yardımcı olabilirsiniz.

Tabiki çocuğun kendi sorularının cevaplarını bulmasını sağlayacak yönlendirmeyi yapmak için gerekli zamanı her zaman bulamayacaksınız. Böyle durumlarda, özellikle de zaman kısıtlıysa problem sizde çözebilirsiniz çünkü çocuklar sizin problem çözme deneyimlerinizi gözlemleyerekte problem çözmeyi öğrenirler. Yine de, çocuğunuza problemler üzerinde düşünmesi için zaman tanımanız uzun vadede çocuğunuzun eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Program İçerik Koordinatörü:

Üstün Zekalılar Eğitimi Uzmanı Yrd. Doç.Dr. Aşşin KAPLAN SAYI

Programın Öğretim Üyesi:

Uzman Miraç Tahtabaş

ELEŞTİREL DÜŞÜNME OKULU DERS PROGRAMI

Tarih	Saat	İçerik	Salon
11.10.2014	10:00 - 13:00	ELEŞTİREL DÜŞÜNME ve BOYUTLARI <ul style="list-style-type: none"> Düşünme ve Eleştirel Düşünme nedir? tanımının yapılması. Eleştirel düşünme neden önemli ve neden geliştirmeliyiz farkındalık çalışmaları. İyi düşünülmüş ürün örneklerinin sunulması.<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bu ürün neden iyi bir ürün? ✓ Özellikleri ne? İyi eleştirel düşünürlerin konuşma, yazı ve şiir örneklerinin incelenmesi Değerlendirme	Salon No: D blok 2110
18.10.2014	10:00 - 13:00	ÇIKARIMDA BULUNMA BOYUTU ÇALIŞMALARI <ul style="list-style-type: none"> Örüntüye uygun şekli bulma, çizme; resimlerden sonuç çıkarma çalışmaları. Şekli uzayda döndürme ve farklı yüzeylere sahip kağıtların katlandığındaki hali tesbit etme çalışmaları İfadelerden ve olaylardan sonuç çıkarma etkinlikleri	Salon No: D blok 2110
25.10.2014	10:00 - 13:00	SINIFLANDIRMA BOYUTU ÇALIŞMALARI <ul style="list-style-type: none"> Şekillerin uygun olduğu grupları belirleme, özelliklere göre grup oluşturma çalışmaları Grup halinde verilen ifadeler veya kelimeler için kategori oluşturma, karışık olarak verilen deyim veya atasözleri için kategori oluşturma çalışmaları	Salon No: D blok 2110

01.11.2014 08.11.2014	10:00 - 13:00	ANALOJİ ÇALIŞMALARI <ul style="list-style-type: none"> • Analojinin tanımı • Var olan şekilsel analogleri tanımlama, Uygun şekilsel analogi eşini seçme çalışmaları • Uygun şekilsel analogiyi çizme çalışmaları • Özellik, Parça Bütün Analogileri, Gooferslar, Eylem analogileri,Sınıflandırma analogileri, Heceleme analogileri,Eş anlam analogileri, Zaman sıralama analogileri ve Bağlantı analogilerine ilişkin kelime ve ifade çalışmaları	Salon No: D blok 2110
15.11.2014 22.11.2014	10:00 - 13:00	ÇÖZÜMLEME ÇALIŞMALARI <ul style="list-style-type: none"> • Maze'ler ile yol çizme ,bir şeklin içindeki farklı şekilleri ve kalıpları belirleme, • Şekilleri uygun parçalarla tamamlama , online ve hands-on tangram çalışmaları • İfade ve deyimlerin aynı anlama gelip gelmediğini belirleme, Gerçek ve düşünceyi birbirinden ayırt etme , Gerçek ve düşünce cümleleri oluşturma , Gerçekleri kanıtlarla destekleme çalışmaları • Daha çok bilgi veren ve daha az bilgi veren ifadeleri belirleme, En çoktan en az bilgi verilen ifadeleri sıralama, Problem cümlelerindeki eksik ve fazla bilgileri tesbit etme, çalışmaları • Karışık olarak verilen resim ve ifadeleri sıralama İpuçlarından yola çıkarak problem çözme, Terminolojik açıdan birbirine yakın ifadeleri belirleme, Anlamsal bütünlüğü bozan ifadeleri belirleme çalışmaları	Salon No: D blok 2110
29.11.2014 06.12.2014	10:00 - 13:00	DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI <ul style="list-style-type: none"> • Verilen iki kritere göre şekilleri seçme çalışmaları Şekillerin özelliklerini verilen kriterlere göre değerlendirme • Bütünü tamamlayan matris oluşturma çalışmaları	Salon No: D blok 2110

		<p>Mantık bulmacaları çözüme, iki üç kriter açısından kelimeleri ve meslekleri değerlendirme çalışmaları</p> <p>Önermelere ilişkin doğru yanlış ve neden açıklama çalışmaları</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kendisi için önemli olan özellikleri (kriterleri) belirleme Kelime ve ifadelerle daha güçlü alternatif olanı bulma İfadeleri mantıklı olma kriterine göre değerlendirme çalışmaları • Problemlere uygun çözüm önerisi sunma, Bir olayın iyi ve kötü yönlerini değerlendirme çalışmaları	
13.12.2014	10:00 - 13:00	<ul style="list-style-type: none"> • Her bir beceri alanına ilişkin sözel ve şekilsel sorular oluşturma çalışmaları • Kendi analogilerini mantık bulmacalarını ve etkili paragraflarını oluşturma çalışmaları • Değerlendirme	Salon No: D blok 2110